

УДК 338.45:628:339(477)

Довгань Д. А.
*аспірант кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Dovgan D. A.
*Postgraduate Student at Department of International Trade
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ БЕЗШОВНИХ ТРУБ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

DEVELOPEMENT TRENDS OF THE WOLD MARKET OF SEAMLESS STEEL TUBES AND ITS INFLUENCE ON UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто основні тенденції розвитку світового ринку безшовних труб та проаналізовано його в розрізі регіонів, асортименту та основних гравців даного ринку. Зазначено продуктові позиції чотирьох лідерів даного ринку. Виявлено основні прогностичні тенденції світового ринку безшовних труб до 2020 р. та визначено стратегічні напрями розвитку даного ринку. Проведено аналіз результатів діяльності ПАТ «СЕНТРАВІС ПРОДАКШН ІЮКРЕЙН» та його конкурентоспроможності у своєму ринковому кластері за останні три роки.

Ключові слова: чорна металургія, трубна промисловість, світовий ринок безшовних труб, асортимент, сегмент ринку.

Постановка проблеми. У сучасних умовах найважливішим є те, які з конкурентних переваг є найбільш вагомими для галузі в певному конкурентному середовищі на даний момент часу. Це має значення, оскільки конкуренція за своєю суттю динамічна і зміна будь-якого суб'єкта господарювання і ділового середовища є безперервним процесом. Отже, сьогоденні конкурентні переваги завтра можуть бути зведені нанівець.

Особливістю сучасного етапу розвитку світової економіки є поглиблення інтернаціоналізації і глобалізації світових сировинних і товарних ринків. Науково-технічний прогрес сприяє вдосконаленню технологій, форм і методів торгівлі товарами на світових ринках. Зріс вплив світового ринку на розвиток чорної металургії України. Зростання кількісних показників світової торгівлі продукцією чорної металургії призводить до загострення конкуренції між металургійними підприємствами і посередницькими структурами на світовому ринку чорних металів, до витіснення української металопродукції [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання конкурентних переваг підприємств (у тому числі ТНК), видів економічної діяльності, національних економік і окремих регіонів займалися такі вчені, як М. Портер, Дж. Даннінг, Е. Райнерт, Р. Нарула, І. Фамінський та ін.

Для точнішого визначення конкурентних переваг української металургії, що є базовою галуззю для національного господарства країни, їх слід розглядати стосовно конкретних ринків збуту металопродукції.

Мета статті полягає у виявленні й аналізі конкурентних переваг металургійної промисловості України на прикладі ПАТ «СЕНТРАВІС ПРОДАКШН ІЮКРЕЙН».

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальносвітові тенденції розвитку чорної металургії виглядають таким чином. У США в 2013 р. випуск сталі скоротився на 1,86%, до 87 млн. т, порівняно з докритичним рівнем (2007 р.) зниження досягло значення 11,44%. При цьому імпорт сталі в США за 2013 р. також знизився – на 4% [2]. Експорт із США готової продукції в 2013 р. виявився вдвічі нижчим порівняно з 2007 р., що практично не впливає на ситуацію на світовому ринку чорних металів. Окрім того, у США застосовуються митні обмеження на імпорт металопродукції, хоча останнім часом більше чверті її використання в країні покривається імпортом. Через складну систему встановлених митних обмежень успішно прориваються на ринок металопродукції основні її імпортери: США, Південна Корея, Китай, Японія, Туреччина і Німеччина.

За підсумками 2013 р. зростання сукупного ВВП 27 країн ЄС становило 0,4%. Цей «крихітний плюс» країн ЄС забезпечується за рахунок зростання ВВП Велико-

Британії на 1,4% (частка будівництва – близько 6%, а оброблюваної промисловості – 22%) та зростання ВВП Німеччини на тих же 0,4% (частка будівництва – 5%, промисловості – 27%) [2].

При цьому Великобританія за 2013 р. збільшила виплавку сталі на 20,7%, а зростання виробництва металопрокату порівняно з докризовим періодом становило 18,1%. Варто відзначити, що цю надбавку переважно забезпечили інвестиції з Індії і Таїланду. При цьому імпорт в країну й експорт із країни сталевих продуктів порівняно невеликий і збалансований. Помітної активності Великобританії на сталевому ринку не спостерігається.

Виробництво сталі в Німеччині в 2013 р. практично не змінилося, але за останніх п'ять-шість років металургійне виробництво скоротилося на 12%. Країна багато років є нетто-експортером сталевих продуктів і має явний надлишок потужностей [2].

В інших країнах ЄС ситуація з економічним розвитком, ринком сталевих продуктів і фінансами досить різноманітна, але частіше проблематична. Італія за рік знизилася виробництво на 11,6% і стала «помітним» покупцем українського металу. А багато інших країн ЄС, особливо «новачки», фактично повністю програли конкуренцію у виробництві металопрокату і у зв'язку із цим закривають підприємства і стають імпортерами сталевих продуктів (Болгарія, Угорщина, Сербія, Греція, Словенія і т. д.).

За нашими оцінками, нарощування потужностей у чорній металургії КНР, Індії і низки інших країн Азії може привести до деякого скорочення об'єму міжнародної торгівлі сталевими продуктами і в перспективі, можливо, до великих змін у напрямках торгових потоків. Міжнародна торгівля сталевими продуктами, що динамічно розвивається, сприятиме розширенню експорту з Південної Кореї, Бразилії, Туреччини і КНР. Суттєвий приріст виробництва сталі очікується в КНР, де останнім часом металургійні компанії швидкими темпами нарощували сталеплавильні потужності.

Формально українська трубна металургія, маючи відносно низьку собівартість продукції, не повинна мати проблем зі збутом металопрокату.

У 2015 р. світовий ринок безшовних неіржавіючих труб, по експертних оцінках, упав на 9% відносно 2014 р. і становив 500 тис. т (рис. 1) [3].

Значну частку у структурі об'ємів використання займають країни Азії – 46%, ЄС – 17%, Америки – 14%, інші країни – 23%. Падіння ринку простежується в усіх регіонах.

На ринку зберігається тенденція до зростання частки високотехнологічних сегментів: продуктів із вищими технічними характеристиками, використання складніших матеріалів, посилювання вимог до сервісу, що надається.

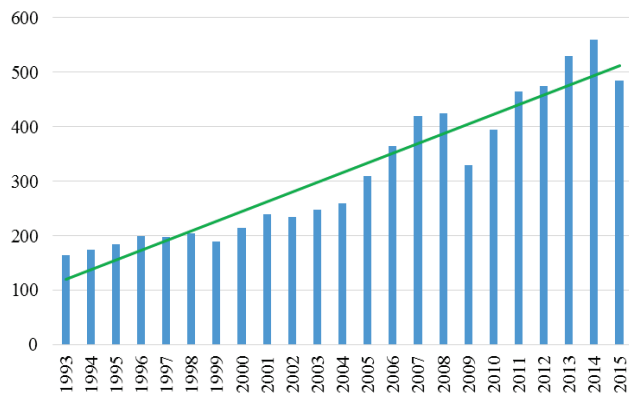

Рис. 1. Динаміка розвитку світового ринку безшовних неіржавіючих труб у 1993–2015 рр. (тис. т) [3]

На рис. 2 представлена продуктова структура світового ринку безшовних неіржавіючих труб. Інструментальні труби, труби з нікелевих сплавів, котельні труби, амблїкале, а також частини труби загального призначення є найбільш високодохідною частиною ринку з високою доданою вартістю.

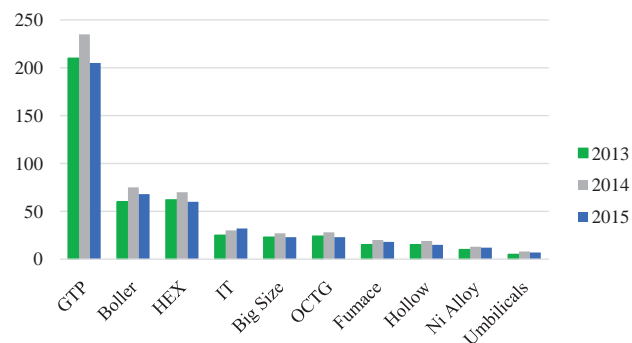

Рис. 2. Структура світового ринку неіржавіючих труб за видами в 2015 р. (тис. т) [3]

Постачання даних продуктів, як правило, здійснюється під цільові проекти, що мають жорсткі обмеження за термінами і вимагають наявності у постачальника схвалень із боку кінцевих споживачів (типу Shell, Saudi Aramco, Norsok, Petrobras, ExxonMobil та ін.).

Середній рівень завантаження виробничих потужностей перших 15 виробників – лідерів ринку безшовних труб становить близько 70%.

Прогноз розвитку ринку неіржавіючих труб за видами продукції представлено на рис. 3 [3].

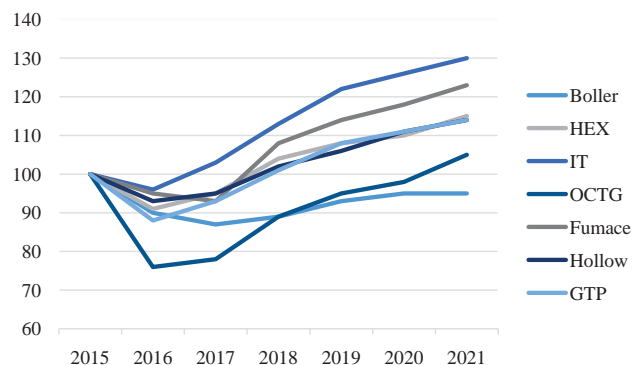

Рис. 3. Прогноз світового ринку неіржавіючих труб у розрізі видів продукції в 2015–2021 рр.

У 2016–2018 рр. практично всі сегменти переживають зниження використання, проте зростання за деякими очікується вже з 2017 р. (інструментальні, пічні, порожнисті штанги, теплообмінні).

Згідно з прогнозом SMR, середньозважений щорічний коефіцієнт (CAGR) зростання світового ринку безшовних неіржавіючих труб за період 2015–2021 рр. становитиме 3,1%.

Основними галузями – споживачами безшовної неіржавіючої труби є: нафтопереробка, хімія і нафтохімія, енергетика (теплова й атомна), видобуток нафти і газу, машинобудування і точне приладобудування, а також інші галузі, виробничі процеси яких пов'язані з агресивними середовищами і тяжкими умовами експлуатації, що вимагають надійної і довгострокової працездатності основних вузлів і механізмів.

У розрізі регіонів за період 2015–2021 рр., згідно з прогнозом SMR, середньозважений щорічний коефіцієнт

зростання ринку (CAGR) становитиме: в Європі – 1,6%; у країнах НАФТА – 2,1%; в Індії – 7,2%; Китаї – 2,4%; у країнах СНД – 2,1%. При цьому основними регіонами зростання виступатимуть Індія, країни Близького Сходу й Азії.

Лідерами ринку є вертикально інтегровані виробники з ЄС (Sandvik, Tubacex) і Японії (Nippon Steel Sumitomo Metal Company – NSSMC), компанія SMST (ЄС). «СЕНТРАВІС» є восьмим найбільшим постачальником у світі за обсягами продажів. Провідні виробники з Китаю (Jiuli, Wujin, Walsin) займають 5–7-е місця відповідно (рис. 4). Усі вищезгадані компанії є основними конкурентами «СЕНТРАВІС» на ринку.

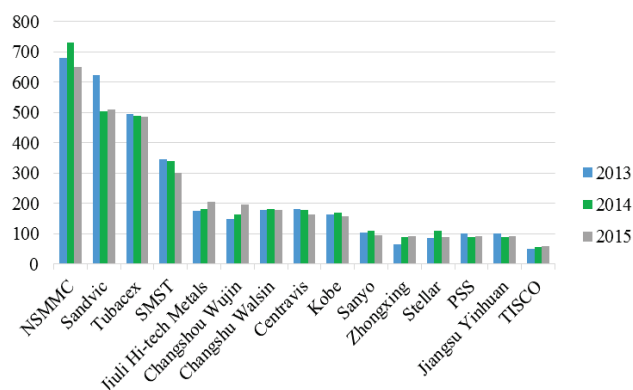

Рис. 4. Топ-15 виробників безшовних нержавіючих труб у світі по обороту в 2013–2015 рр. (тис. т) [3]

На ринку існують досить високі вхідні бар'єри (інвестиції, сертифікації, технологія виробництва, вимоги до продукту, джерело трубної заготовки). Отже, нові гравці, як правило, виходять на ринок із простими трубами загального призначення, тоді як лідери ринку більше залучені в сегменти складних труб із високою доданою вартістю.

Тиск із боку нових гравців, представлених переважно китайськими і індійськими виробниками, став причиною введення в 2011 р. Європейською Комісією антидемпінгового мита проти постачальників із Китаю на рівні від 48,3% до 71,9%.

У 2013 р. проти виробників із Китаю також було введено антидемпінгове мито 19,15% на постачання в країни Митного союзу.

Короткий аналіз продуктових позицій лідерів ринку за результатами 2015 р. представлено в табл. 1.

Основною виробничою базою Групи CENTRAVIS є ПАТ «СЕНТРАВІС ПРОДАКШН ЮКРЕЙН» – єдине в Україні підприємство, що спеціалізується на виробни-

цтві безшовних труб із нержавіючої сталі. До його складу входять два цехи: гарячого пресування і холодного плющення, які до 2000 р. були частиною Нікопольського південнотрубного заводу (НПТЗ), найбільшого промислового комплексу з виробництва труб із нержавіючих сталей у колишньому СРСР.

Для того щоб своєчасно реагувати на зміни на ринку і здійснити поступовий перехід до виробництва складніших труб, поліпшення якості і підвищення продуктивності, а також для збільшення виробничих потужностей, у період 2007–2009 рр. «СЕНТРАВІС» ініціював масштабну інвестиційну програму.

На сьогодні продуктивний портфель підприємства складається із шести продуктивних сегментів, це: труби загального призначення, котельні, теплообмінні, інструментальні, труби для печей, труби для механічної обробки. Продукція використовується в хімічній і нафтохімічній промисловості, атомній і тепловій енергетиці, кольоровій металургії, машино- і суднобудуванні, харчовій промисловості, авіаційній та автомобільній промисловості.

Сортамент компанії складається з більше 1000 типорозмірів труб із понад 100 корозійностійких і жароміцних марок сталі. Продукція виробляється зі сталей аустенітного, ферритного, аустенітно-ферритного класів, а також сплавів на основі нікелю. Продукція виробляється відповідно до державних стандартів, технічних умов, що прийняті як на території СНД, так і за міжнародними стандартами ASTM, DIN, NF, UNI, EN та ін.

У 2015 р. «СЕНТРАВІС» розширив свою присутність у регіоні Близького Сходу, доставши схвалення таких нафтогазових компаній, як ADCO (The Abu Dhabi Company for Onshore Petroleum Operations Ltd.), ZADCO (Zakum Development Company) і ADMA OPCO (ADNOC Group (The Abu Dhabi National Oil Company)), Borouge.

Основним перспективним стратегічним напрямом є розвиток продажів у сегментах проектного бізнесу, де необхідно враховувати індивідуальні потреби кожного клієнта, а також розширення виробничого асортименту в частині труб для машинобудування (механічної обробки – порожнистих штанг), що забезпечується за рахунок нового устаткування, оптимізації й автоматизації низки виробничих і ремонтних процесів, реалізації проектів, пов'язаних із підвищенням продуктивності й ефективності управління ресурсами і ін.

У першому півріччі 2015 р. світовий ринок безшовних труб продемонстрував значне скорочення об'ємів переважно унаслідок серйозного зменшення попиту в нафтогазовому секторі. Як результат, конкуренція посилилася, а ціни впали. На зниження цін також вплинула вартість нікелю, що опустилася нижче 10000 дол. США за 1 т у серпні цього року.

Таблиця 1

Аналіз продуктивних позицій лідерів світового ринку безшовних труб

Компанія	Частка ринку	Розташування виробничих потужностей	Лідер у сегментах	Фокус виробництва на субсегментах
Sandvik	13%	Швеція, Чехія, Індія, Німеччина, Франція, Канада, США	Теплообмінні труби Інструментальні труби Порожністі штанги	Амбікалс Теплообмінні труби (атомна промисловість), Інструментальні труби
NSSMC	16%	Японія, США	Котельні труби Труби OCTG	Котельні труби Труби OCTG
SMST	7%	Франція, Німеччина, Італія, США	Труби для механічної обробки Котельні труби Труби для печей	Нікелеві сплави Котельні труби Труби для печей
Tubacex	11%	Іспанія	Труби загального призначення, труби для печей, порожністі штанги	Труби для печей Котельні труби, труби OCTG

Понад усе постраждав проектний бізнес, оскільки багато проектів було відкладено або скасовано. Дистрибуція, як і раніше, випробовує тиск у зв'язку зі скороченням запасів на складах і зниженням попиту в очікуванні подальшого падіння цін.

Незважаючи на несприятливу ситуацію на ринку, «СЕНТРАВІС» продемонстрував задовільні результати продажів у першому півріччі 2015 р., хоча вони і нижче аналогічного періоду попереднього року. За підсумками другого кварталу зафіксовано скорочення продажів на 9% порівняно з минулим роком. Дохід скоротився через загальне падіння цін.

У другому кварталі «СЕНТРАВІС» значно розширив список галузевих сертифікацій і схвалень кінцевих споживачів. Холодне і гаряче виробництво компанії успішно пройшли сертифікацію за стандартом Norsok M-650/M-630, яка вважається однією з найвідповідальніших і технічно складніших сертифікацій у сфері виробництва продуктів із дуплексних і супердуплексних марок сталі. Компанія також пройшла щорічний наглядний аудит на відповідність вимогам міжнародних стандартів OHSAS 18001:2007 і ISO 14001:2004. Більш того, у другому кварталі «СЕНТРАВІС» був включений у списки постачальників таких компаній, як LyondellBasell і CBI&I в США; ADCO, ZADCO і ADMA OPCO (ADNOC Group) на Близькому Сході, а також Alstom&Saipem в ЄС.

Політична ситуація в Україні залишається стабільною. Водночас економіка все ще зазнає труднощів, а поліпшення варто чекати лише після 2016 р. Починаючи з 2013 р. національна валюта девальвувала практично на 200%. Як результат, інфляція зросла на 50%.

Очікування від майбутнього залишаються стриманими, оскільки темпи зростання світової економіки знижуються і попит на безшовні труби не зростає. Невизначеність на китайських фондових ринках доповнює список наявних викликів.

Для того щоб стабілізувати прибутковість та укріпити конкурентні позиції на ринках збуту, «СЕНТРАВІС» у вересні почав перший етап довгострокового проекту з трансформації бізнесу. Ця ініціатива охоплює всю компанію. Основні цілі: підвищення продуктивності й ефективності, які приведуть до значної економії витрат. У процес залучені провідні консультанти по трансформації бізнесу, що дасть змогу забезпечити швидкі і відчутні результати.

Також оцінимо перспективи українських підприємств чорної металургії на світовому ринку. У 2015 р. істотно погіршала світова кон'юнктура. Знизився реальний попит на сталеві напівфабрикати, особливо на залізняк [4]. На європейському ринку зі спеціальними пропозиціями активізувалися постачальники руди і чорних металів із Китаю, Туреччини. У результаті на деяких українських підприємствах, орієнтованих на експорт, почалася криза надвиробництва – значні надлишки виявилися нерозпроданими. Така ситуація збиває ціни і робить замовлення на нові партії непередбачуваними. У цих умовах українським експортерам продукції чорної металургії доводиться розробляти альтернативні стратегії збуту.

Один із напрямів такої стратегії – освоєння нових ринків збуту, а також нарощування постачань на вже наявних, але недостатньо розроблених напрямках.

Турецький напрям виглядає доволі перспективним, оскільки доменне виробництво Туреччини порівнянне з Англією або Францією, власний видобуток руди відносно невеликий. Із точки зору відсутності власного видобутку руди і сучасної геополітичної ситуації представляються цікавими напрямки експорту до Японії і Південної Кореї.

З одного боку, дія економічної кризи ускладнює господарську економічну діяльність вітчизняних металургійних підприємств, знижує інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів [5]. З іншого – девальвація гривні призводить до зниження собівартості виробництва металопродукції у валютному еквіваленті. Це, своєю чергою, дає постачальникам змогу проводити лояльну цінову політику, отримуючи, таким чином, конкурентні переваги за експортних постачань.

Українським виробникам необхідно максимально швидко вирішувати питання підвищення конкурентоспроможності. Лише за комплексного, всебічного підходу до підвищення ефективності українські виробники металопродукції зможуть скласти серйозну конкуренцію на світовому ринку іншим країнам.

Переважання частки первинної сировини в загальному балансі ресурсів приводить до зростання ресурсоемності металургійного виробництва України, оскільки здійснює істотне навантаження на базові галузі економіки країни: у розрахунок на тону прокату витрати руди на 25%, а коксу на 40% вище, ніж у металургії інших країн. Для забезпечення економії енергетичних і сировинних ресурсів необхідно на кожному металургійному підприємстві України розробити програму по широкому використанню вторинної сировини – лому і відходів чорних металів [6].

У рамках наявної економічної моделі розвиток української чорної металургії, на нашу думку, обмежений можливостями зв'язаних галузей по задоволенню ресурсних потреб. Для збереження контролю над витратами перед металургійними компаніями стоїть завдання підвищення ефективності за рахунок зниження виробничих витрат і забезпечення якості металопродукції.

На нашу думку, розширення сортаменту металопрокату шляхом включення в нього технологічних видів металопродукції, для яких сировинні чинники перестануть грати вирішальну роль, приведе до інтенсифікації виробництва з точки зору як скорочення виробничих трудовитрат на тону продукції, так і підвищення якості металопродукції і рівня обслуговування споживачів.

Проте зв'язувати перспективи розвитку галузі лише з успіхами в зниженні витрат на довгострокову перспективу малоефективно. Необхідно нарощувати інноваційний потенціал шляхом включення до складу компанії відповідних профільних НДІ для виконання інноваційних проектів, вирішення проблеми екологічного характеру, енергозбереження, створення високочистих металів, нових матеріалів і сплавів.

Висновки. На світовому ринку завдання української чорної металургії зводиться до зміни структури експорту від сировини і напівфабрикатів до продукції глибокої переробки. Зараз доступ до даного сегменту для вітчизняних компаній сильно обмежений митами і кількісними лімітами стосовно українських експортерів.

Іншим завданням вітчизняних компаній є збереження своїх позицій у традиційних регіонах – Південно-Східній Азії, Близькому Сході, Африці і т. д., – що імпортують українську продукцію. Крім того, низка країн Азії, Близького Сходу і Латинської Америки, Індія, Бразилія, Туреччина, КНР активно нарощують власне виробництво. Різка зростання цін на чорні метали на світовому ринку поставило дані держави перед необхідністю розвитку власної металургійної галузі.

Поглиблення взаємодії із споживачем дасть змогу сформуванню мережеву структуру, яка об'єднає скоординоване планування діяльності, технологічні новації, різнопланову кооперацію ще на стадії розробки нової металовмісної продукції. Передбачаємо, що зростання

виробництва сталі в країнах, що розвиваються, приведе до покриття їх внутрішніх потреб, металопрокату – до скорочення його імпорту, а в перспективі і до витіснення українських експортерів із ринків збуту і заго-стрення конкуренції на світовому ринку чорних металів.

Головне завдання України в контексті зазначеної проблеми полягає не в порятунку окремих підприємств, а у вирішенні питань стратегічної мети металургії. Джерела засобів і способи фінансування нових підприємств у металургії можуть бути всілякими, вони вимагають детального розгляду в рамках державних програм галузевого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гендиректор «Металлургпрома»: «Україне без развития внутреннего рынка не нужно столько металла, сколько она производит» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://economics.unian.net/rus/news/157620-gendirektor-metallurgproma-ukraine-211-bez-razvitiya-vnutrennego-ryinka-ne-nujno-stolko-metalla-skolko-onaproduit.html>.
2. Глухих Л.В., Беспалько В.А. Прикладные аспекты разработки и реализации конкурентных стратегий на предприятиях промышленности / Л.В. Глухих, В.А. Беспалько // Экономика и предпринимательство. 2013. – № 4. – С. 304–311.
3. ReseachANDMarkets / Global Steel Tubes Market 2016-2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.researchandmarkets.com/research/jx2nqn/global_steel.
4. Зборовська О.М., Ніколаєнко Д.В. Деякі питання формування стратегії розвитку металургійних підприємств / О.М. Зборовська, Д.В. Ніколаєнко // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічна». – 2014. – № 4(24). – С. 5–12.
5. Козенков Д.С., Цимбалюк О.В. Аналіз стану чорної металургії України: сучасні проблеми та шляхи розвитку / Д.С. Козенков, О.В. Цимбалюк // Ефективна економіка. – 2013. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2225>.
6. Стратегічне управління конкурентоспроможністю: епістемологічні підходи та практична проблематика : [монографія] / В.П. Мікловда [та ін.]. – Полтава ; Ужгород, 2012. – 297 с.

Аннотация. В статье рассмотрены основные тенденции развития мирового рынка бесшовных труб и проанализированы в разрезе регионов, ассортимента и основных игроков данного рынка. Указаны продуктовые позиции четырех лидеров данного рынка. Выявлены основные прогнозные тенденции мирового рынка бесшовных труб до 2020 г. и определены стратегические направления развития данного рынка. Проведен анализ результатов деятельности ПАО «СЕНТРАВИС ПРОДАКШН УКРЕЙН» и его конкурентоспособности в своем рыночном кластере за последние три года.

Ключевые слова: черная металлургия, трубная промышленность, мировой рынок бесшовных труб, ассортимент, сегмент рынка.

Summary. In this article there have been considered the main world market of seamless steel tubes and analysed the global market by region, range of products and major players on this market. The author has analysed a range of products of four leaders on the market. The basic trends up to 2020 and strategic directions of development of this market were identified. The author has conducted the analysis of CENTRAVIS PRODUCTION UKRAINE PJSC performance and its competitiveness on its market cluster for the last three years.

Key words: steel, tube industry, the world market of seamless steel tubes, range of products, market segment.